

Förslaget till ny kyrkohandbok

När nu förslaget till ny handbok för Svenska kyrkan överlämnats till kyrkostyrelsen, kan man travestera ett känt yttrande att detta verkligen är början på slutet, eller om det är slutet på början. Början på slutet är det om kyrkomötet efter sedvanlig mangling i utskotten i slutet av november godkänner förslaget som Svenska kyrkans nya handbok. Slutet på början är det om kyrkomötet efter nödvändiga redaktionella förändringar godkänner förslaget som ett tillägg till 1986 års handbok och samtidigt ger kyrkostyrelsen i uppdrag att fortsätta arbetet på en ny handbok.

Hanteringen av den liturgiska musiken i handboken talar för det senare alternativet. Vid presskonferensen då handboksförslaget överlämnades till kyrkostyrelsen medgav ärkebiskopen, att den kritik för ett delvis undermåligt musikaliskt material som riktats mot arbetet på en ny handbok, var berättigad. Hon antydde att arbetet med musiken till handboken inte är färdigt utan ska fortsätta i någon form. Utöver detta ska ett musikråd skapas. Om nu handboken godkänns vid höstens kyrkomöte, samtidigt som arbetet med dess musikaliska gestaltning ska fortsätta, uppstår en egendomlig situation. Ska ännu en ny handbok processas fram med försöksverksamhet och remisser tio år efter den senaste? Och vad gör man om det musikaliska arbetet fordrar språkliga förändringar i de beslutade liturgiska texterna? Frågorna hopar sig om hur fortsättningen ska se ut. I en sådan situation talar erfarenheten för att det är bäst att skynda långsamt.

Det man kan konstatera är att det senaste handboksarbetet fått en helt annan karaktär än tidigare revisioner. Tidigare genomfördes revisionerna av statliga kommittéer och ledamöterna var sakkunniga experter. Denna gång har allt skett genom beslut av kyrkostyrelsen med hjälp av de anställda på kyrkokansliet. Till deras hjälp har olika grupper funnits där deltagarna ofta har utsetts utifrån kyrkopolitiska utgångspunkter. Kyrkokansliets bristande erfarenhet av att leda ett revisionsarbete ligger uppenbarligen bakom de problem man haft i synnerhet med den musikaliska utgestaltningen. Hela processen fram till det aktuella förslaget har varit onödigt ryckig, ibland också utan direktiv, och därmed har fältet legat öppet för olika tjänstemäns personliga tyckanden.

Några områden fordrar ytterligare bearbetning. Det första gäller tanken på en enhetlig gudstjänst för Svenska kyrkan, vilket egentligen inte är en fråga för handbokskommittén utan en vidare fråga. Att kunna känna igen sig från den ena gudstjänsten till den andra är viktigt. Ändå presenteras här ett förslag som gör det avsevärt svårare. Spännvidden i det framlagda förslaget mellan å ena sidan en traditionell högmässa och å andra sidan enklare former av mässa är större än i tidigare handböcker. Det hela ger intryck av att vara tämligen ogenomtänkt. Nu försöker man dölja detta genom att säga att det finns en gemensam struktur, en *Ordo*, som gör att människor ska känna igen sig. Men denna *ordo* – begreppet har hämtats från den internationella liturgiska vokabulären – är i förslaget inget annat än att varje gudstjänst har en inledning och en avslutning och att det däremellan finns ett förkunnelsemoment och en nattvardsdel.

Om man nu vill använda *ordobegreppet* kan man gå till det ekumeniska BEM-dokumentet och se närmare på hur man där preciserar den fullständiga högmässans *ordo*, ordning. Det blir då tydligt att man i förslaget i stor utsträckning bortser från det som blivit formulerat i det ekumeniska dokumentet. Ett exempel är att åminnelsemomentet i nattvardsbönerna oftast är svagt formulerat. Ett annat är att i åtskilliga av de enklare formerna av mässan finns vare sig *Prefation* eller *Sanctus*. Ur denna mångfald av alternativ växer sannerligen ingen enhetlig gudstjänst fram.

Frågan om enhetlighet och enhet i gudstjänsten är svår att hantera, inte minst för att tanken att allt måste prövas i försöksverksamhet i församlingarna har starkt stöd. När man inför arbetet med 1986 års handbok lät församlingarna under nästan ett decennium pröva olika alternativ, så försvagade man också idealet om enhetlig gudstjänst i rikets alla församlingar. Sedan 1940-talet har också flera alternativa *Missalen* sett dagens ljus. Det hjälper knappast att Kyrkostyrelsen beslutat att skicka ut ett exemplar av den nya handboken till varje församling, om den nu blir antagen. Hela frågan om enhetligheten i gudstjänsten skulle behöva genomlysas ytterligare, måhända en uppgift för biskopsmötet.

En andra punkt som skulle behöva arbetas igenom ordentligt är hur gudstjänstens inledning ska gestaltas. I förslaget möter femton olika inledningsord, åtta syndabekännelser, fyra avlösningar eller löftesord, tre överlåtelseböner och därtill ges plats för ett traditionellt skriftetal. Hur många olika inledningar av högmässan som kan konstrueras utifrån förslaget är oklart, men många är det. Om man nu strävar efter att den som kommer till högmässan ska känna igen sig, är handboksförslaget verkligen inte till någon hjälp.

Hela denna palett av alternativ, där varje församling uppmanas välja sina egna favoritfärger, andas en uppgivenhet inför gudstjänstens väsen. I arbetet med handboken har man strävat efter att göra gudstjänsten inkluderande. Så har man skapat en mångfald av alternativ för att så många som möjligt ska känna sig hemma. Dessutom har man tagit bort så många *Herre* och *Fader* som möjligt, eftersom dessa bibliska begrepp anses tillhöra en förgången tid. Inkluderande eller exkluderande, det är frågan.

Sammantaget pekar allt detta mot att handboksförslaget borde antas som ett tillägg till 1986 års handbok. Det som är bra i förslaget, t.ex. dopbönen i påsknattsmässan, kan då börja användas, medan övrigt material fortsätta att prövas i väntan på att gudstjänstens musik blir färdig. Då finns också tid att rensa ut språkligt undermåliga texter liksom banala fraser utan slitstyrka.

Som minnesord i det fortsatta arbetet skickar SPT gärna med det som ärkebiskop Yngve Brilioth en gång formulerade om gudstjänsten, en text som fanns med i gamla psalmböcker:

»I gudstjänsten handlar Gud med sin församling genom ordet och de heliga sakramenten. Där handlar också församlingen med sin Gud i andäktigt mottagande, i lovsång och bön. Då den helige Ande städse på nytt skapar en gemenskap av människor kring nådens medel, uppbygges Guds kyrka. Därför är gudstjänsten omistlig såväl för kyrkan som för den enskilde. Ingen annan andaktsform kan ersätta församlingens sammankomst i Guds hus.»